

Illegale padvindingsactiviteiten in de Tweede Wereldoorlog

HANS
VAN DER VEEN

Op 2 april 1941 werd de padvinderij door de Duitse overheid verboden. Te Engels, was het argument. Clubhuizen werden verzegeld, opkomsten gestaakt. Maar niet alle groepen gaven gehoor aan de wens van de bezetter. De christelijke padvindingsgroepen in Hilversum hebben in het geniep hun activiteiten voortgezet. Niet zonder kleerscheuren en met slachtoffers; Kik ten Boom is in een concentratiekamp omgekomen, Oubaas Repko – de verantwoordelijk leider van de Heideparkgroep – werd gearresteerd, het clubhuis met alle spullen erin in beslag genomen en verzegeld.

Dit jaar viert Scouting Heidepark haar zeventigjarig bestaan, ter gelegenheid waarvan een jubileumboek is verschenen. Tijdens de speurtocht naar het verleden van deze groep zijn diverse ‘oorlogsdagboeken’ ontdekt, waarin onbekende Hilversumse oorlogsgeschiedenis is geboekstaafd.

We gaan ons nu meer instellen op daadwerkelijke hulpverlening. En al spoedig blijkt dit nodig, aldus een naoorlogs verslag over het laatste oorlogsjaar van de jongste afdeling van de toen illegale padvindings van de Heideparkgroep. De illegaliteit vraagt onze hulp. We stellen ons beschikbaar als Boodschappendienst. Begin januari richten we ons Hoofdkwartier in in een garage aan de Tesselschadelaan. Onze leiding, Hopman Ab Sliep en Vaandrig Herman Hassink, bivakkeert hier dag en nacht. Van hieruit wordt de Boodschappendienst gedirigeerd. In omvang neemt ze steeds verder toe. Iedere dag is een groot gedeelte

De stamhut van De Gooische Zwervers ‘Het Behouden Huys’ in 1941. Nét niet goed te zien, maar de stamhut is in deze tijd vergroot.

Vlnr: Gerard Huis in't Veld, Hans Petersen Nobbe, Paul Morreau, onbekend, onbekend, Eli Millenaar, onbekend, onbekend, Evert Mager, Frans van den Berg, Wim Millenaar, ... Morreau, Jan Mol, Ruud Borst en Herman Jenner? Boven uit het raam kruipt waarschijnlijk Ab Sliep.

Kik ten Boom (17 mei 1920 - 1945), actieve Heideparker vanaf de oprichting en zoon van Ds. Willem ten Boom, de oprichter van de groep. Kik ten Boom was zeer actief in het verzet. In juli 1944 werd hij in Zeist opgepakt, vermoedelijk bij toeval, zo bleek achteraf. Tijdens zijn arrestatie verzette hij zich en gebruikte z'n vuurwapen. Dat maakte zijn situatie er niet beter op. In het voorjaar van 1945 is hij vermoedelijk in het concentratiekamp Bergen Belsen overleden.

12 jaar, van de Heideparkgroep de koppen bij elkaar en besloten toch nog in de rimboe te blijven jagen. Plaats van samenkomst was het 'Hordehol', het vaste onderkomen van de welpen. Dit Hordehol was een theehuis in de tuin van de familie Schadd aan de Arubalaan. Het was een ronde hut van houten palen met een rietendak. Volgens Ada van Keulen, een van de leidsters uit die begintijd, was het een veilig onderkomen, want het was van de Soestdijkerstraatweg af niet te zien. Bij de Duitsers was niet bekend dat dit een padvindershut was.

Aanvankelijk was het niet veel meer dan een jongensclubje, in het begin met zes, maar al snel uitgroeïend tot vijftien jongens. Omdat de padvinderij verboden was, werd er een andere naam gekozen. Nu heetten ze de Woudlopers. Naar buiten toe heette het voluit: De Woudlopers, jongensafdeling van de Evangelische vereniging 'Het Vischnet'. Ook waren allerlei padvinderssymbolen en gewoonten aangepast en het uniform afgeschaft. De vaardigheden waarin je als welp kan bekwamen, zijn vastgelegd in 'Stereisen'. Bij de Woudlopers heette die 'Knopen'. De welpenleid(st)er heet bij de padvinderij Akela, bij de Woudlopers Leider. Achternamen van personen komen in het logboek niet voor of zijn doorgekrast. Misschien moeten ze maar blij zijn dat er nooit Duitse belangstelling voor het theehuis is geweest, want het klinkt allemaal nogal doorzichtig.

De eerste jaren werden gevuld met gebruikelijke padvindersactiviteiten. Spelletjes, speurtochten, natuurverkenningen en het oefenen van tal van vaardigheden. De zaterdagse bijeenkomsten werden geopend met vlaghijsen – niet de

van de jongens van 's morgens 9 uur tot 's avonds 6 uur, de officiële 'werkdagen', in dienst. Allerlei boodschappen en koeriersdiensten worden verricht: het verhuizen van mensen die plotse-ling ergens vandaan moeten; het overbrengen van stencil- en schrijfmachines, papier en van wapens; voedselvoorziening voor de B.S. (Binnenlandse Strijdkrachten); bezorgen van voedselpakketten voor de I.D.H.A. (Inter Diaconale Hulp Actie). In de winter, als er sneeuw ligt, gebeurt dit vrijwel altijd met bobsleetjes. Verder met trekwegentjes, handkarren en fietswagentjes. Ook een bolderkar is in gebruik. De fietsenstalling van de kerk aan de Tesselschadelaan was beschikbaar gesteld als bergplaats voor al dit rollend materiaal.

Bij het onderzoek naar de geschiedenis van de verschillende padvindergroepen van de in 1932 opgerichte Heideparkgroep voor het jubileumboek, is ook veel informatie ontdekt over de verboden padvindersactiviteiten. Waaronder het naoorlogse verslag waaruit hierboven is geciteerd.

In een ander bewaard gebleven logboek wordt in de inleiding verteld hoe het in 1941 begon: Na het verbod van april 1941 staken enkele enthousiaste welpen, jongens van 7 tot

rood-wit-blauwe, dat was té gevaarlijk, maar een kleine St. Joriswimpel. 's Winters binnen, 's zomers buiten tussen de bomen. Spannend, want verboden, maar blijkbaar toch de gok waard.

Op 2 september 1944 werden de jongens door Hopman Ab Sliep en Vaandrig Herman Jenner tot verkenners geïnstalleerd. Dat gebeurde buiten in de tuin van de Familie Schadd, onder grote belangstelling van ouders. Zelfs het 'Installatiediploma' werd uitgereikt.

2 september 1944, de installatie van de verkenners in de tuin van de familie Schadd aan de Arubalaan. Van rechts naar links: Herman Jenner, Henk van Tiggelen houdt de vlag vast, Hopman Jan Kooger neemt de eed af van Egbert Schaap die wordt geïnstalleerd, daarachter staat nog Ab Sliep. Enkele ouders links op de foto maken de installatie mee.

Vanaf januari 1945 vormden de verkenners de hiervoor genoemde Boodschapendienst. Hierover is 1985 ook geschreven in *Hilversum onderdrukking en verzet 1940-1945*. Ze verrichtten koeriersdiensten. En ze waren volgens oud-verzetsman en Heideparker Gé Verheul, dé ideale koeriers omdat ze vanwege hun leeftijd in de ogen van de Duitsers niet verdacht waren en relatief gemakkelijk over straat konden gaan.

Het grote werk: De Gooische Zwervers

Heel anders ging het toe bij de Heidepark jongerenafdeling – jongeren vanaf een jaar of 17 –, de 'Gooische Zwervers Stam'. Leden van deze stam waren actief in het verzet. Lenie Duiverman heeft gedurende de oorlogsperiode een logboek bijgehouden. Aan het begin daarvan schreef ze: *Op de avond na het bekend worden van de ontbinding van de padvinderij kwamen we bij elkaar om te overleggen wat ons te doen stond. 'We werken in ieder geval door!' Dat zeiden we toen. Hoewel we de ernst van de toestand wel inzagen, begrepen we toen nog niet, voor hoeveel moeilijkheden we zouden komen te staan.*

De Stam had al sinds 1937 een eigen onderkomen, dat 'Het Behouden Huys' genoemd werd. Het stond naast de Hilversumsche Golfclub aan de Soestdijker-

De Woudlopers in 1942 voor het Theehuis.

1944. Gedurende de oorlogsjaren veranderde de naam van de Heidepark nogal eens. Vanaf 1944 ging de groep als De Woudlopers verder met het padvinderswerk. Op deze foto staan de Woudlopers in de tuin van de familie Schadd.

Vlnr, staand: 1 Ab Sliep; 2 Henk Koning; 3 Wouter ten Ham; 4 Egbert Schaap; 5 ??; 6 ... van Tiggelen; 7 Herman Jenner.

Gehurkt: 8 Marius Buning; 9 ??; 10 Cor van de Velden; 11 ??; 12 Bram van de Dool. Zittend: 13 Gerrit Noordanus; 14 ??; 15 Jan Mol.

Op Hemelvaartsdag in 1942 werd er gewandeld naar Baarn. Niet in uniform, want de padvinderij was inmiddels verboden.

gehouden, tot installaties 'met de hand op de Nederlandse driekleur' aan toe. Alles zonder uniform.

Op 11 mei 1943 schreef Duiverman: *Hierna kwamen de maatregelen die onze mensen naar alle kanten uiteen deed gaan.* Twee mensen gingen studeren, drie werden als ex-militair opgeroepen en de rest vertrok als werkrachten: Martien Grafhorst werd in Duitsland te werk gesteld, Gerard Huis in 't Veld in het werkkamp 'De Voorst' in de Noordoostpolder, Henk Steneker in kamp 'Emmeloord'.

Het aantal bijeenkomsten daalde tot slechts één per maand. De aanzet voor het nieuwe seizoen 1943/44 werd in september gegeven door de Stam van de Celliersgroep, de Mhala Paunzistam, de huidige Imhlala Panzistam. De opkomst op deze gezamenlijk avond was groot: ruim veertig padvinders in de leeftijd van 17 tot 25 jaar waren aanwezig. Plaats van samenkomst was het huis van Tom Doyer, die daarvoor twee kamers had ontruimd. In de open haard brandde het 'kampvuur', kaarslicht zorgde voor de juiste sfeer.

Het aantal opkomsten daalde gedurende het seizoen nog verder tot eens in de twee maanden. Over de activiteiten buiten de opkomsten om wordt nauwelijks gerept. Wel dat de Stamleider Wim Millenaar en zijn vrouw in september 1943 werden opgepakt, naar Kamp Vught gebracht en begin 1944 weer vrijgelaten. Op 14 juni 1944 werd Akela Ada van Keulen opgepakt, *waarom is niet precies bekend.* Zij hield zich echter veel bezig met het helpen van vaderlanders. Dat laatste is een eufe-

straatweg. Ook het Behouden Huys was niet bij de Duitsers bekend. De groep kon er daardoor vrij over beschikken. Het heeft dienst gedaan als noodonderkomen voor onderduikers en er hebben enkele nachten Engelse vliegers verborgen gezeten.

Het Stamleven ging de eerste jaren na het padvinderijverbod gewoon door. Er werden spellen gedaan, speurtochten gelopen, weekendjes en kerstvieringen

Evang. Ver. "Het Vischnet"
Afd. Jongensclub:
"DE WOUDELOPERS".

Bilversum, September 1944.

Aan de ouders!

L.S.,

Het is ons bekend en wij ondervinden het natuurlijk zelf ook, dat de zorgen voor het dagelijks brood steeds groter worden. Het is vanzelfsprekend, dat ook de jongens zoveel mogelijk meewerken om de voedselvoorziening, zo goed als het kan, te doen verlopen. Ook daarin hebben ze natuurlijk thuis hun plichten te vervullen.

Graag zagen we echter ook, dat U zoveel mogelijk in Uw vermogen ligt, meewerkt, dat de jongens de troepmiddagen 's Zaterdag toch geregeld bijwonen. Zulks niet in de eerste plaats ten gerieve van onszelf maar vooral tot nut van de jongens zelf. Wij twijfelen er niet aan, dat U graag bereid bent, het zo te regelen, dat de Zaterdagmiddag voor de jongens beschikbaar blijft voor hun troep. Misschien is het dan ook nog mogelijk, behalve deze middag, ook nog een middag of avond voor hen vrij te maken, waarop ze met hun patrouille bijeen kunnen komen. Dit laatste zou wel erg op prijs gesteld worden, maar strikt noodzakelijk is het niet.

Wij rekenen in dezen graag op Uw medewerking, waarvoor onzen hartelijken dank.

Uw

A. Sliep.

misme voor haar vele en gevaarlijke koerierswerk. In augustus werd Kik ten Boom in Zeist door de Landwacht opgepakt. Achteraf is gebleken dat ze niet voor hem kwamen. Bij zijn arrestatie heeft hij geschoten, dat maakte de zaak veel ernstiger voor hem. Beiden werden ze later naar concentratiekampen in Duitsland overgebracht. Kik overleed daar. Ada van Keulen keerde, met hulp van Gé Verheul, in juni 1945 in Nederland terug.

Een toenemend aantal padvindsters, allemaal in de leeftijd waarop gedwongen 'Arbeitseinsatz' dreigde, dook onder. Van samenkomsten was na Kerst 1944 geen sprake meer. Het onderlinge contact bestond uit het maandelijks bijbelrooster: gestencilde blaadjes waarop voor elke dag een bijbelgedeelte ter lezing werd aanbevolen. De bijbelroosters werden op abonnement verstrekt, de opbrengst ervan gebruikt voor het verzetswerk. In deze donkere tijd verscheen vanaf 1 november 1944 *De Periscoop*, voortzetting van het vroegere clubblad *De Uitkijk*. *De Periscoop* verscheen maandelijks, ondanks papierschaarste en gevaren. Op 22 april 1944 werd in het geniep met een beperkt gezelschap de jaarlijkse Sint Jorisdag bij een van de leiders thuis gevierd. Het zuiden van Nederland werd al in september 1944 bevrijd. Het einde van de oorlog hing al in de lucht, maar liet toch nog lang op zich wachten.

Het verslag eindigt op 2 juni 1945. Toen hadden de padvindsters hun eerste naoorlogse opkomst, ruim drie weken na de intocht van de bevrijders. Gedurende die drie weken waren ze actief in de Jeugdhulpdienst.

Jeugdhulpdienst

De Boodschappendienst eiste alle tijd van de padvindsters op. Van het gewone padvindsterswerk kwam weinig tot niets meer terecht. Slechts één keer per maand kwam slechts een klein aantal jongens bij elkaar. De meesten waren naast hun koerierswerk thuis onmisbaar geworden bij het zoeken van voedsel. Met de bevrijding in zicht veranderde dat.

Oproep van Ab Sliep aan de ouders van de jongens van de 'Evangelische Vereniging "Het Vischnet", Afd. Jongensclub: "De Woudlopers"' om hun zoon zaterdagmiddag ondanks de zorgen voor de 'voedselvoorziening' van het gezin wel de 'troepmiddag' te laten bijwonen.

Het legitimatiebewijs van de Jeugdhulpdienst van Frans van der Berg. Na een week verhuisde het kantoor van de Jeugdhulpdienst van de Kerkstraat naar de 's-Gravelandseweg 75.

week te klein en er werd ruimte gevonden aan de 's-Gravelandseweg 75. Inmiddels had deze hulpdienst ook een naam gekregen: Jeugdhulpdienst. Een unieke organisatie waarvan de kiem een maand vóór de bevrijding was ontstaan. De Jeugdhulpdienst was in het leven geroepen door leiders van enkele oude jeugdgroepen, waaronder padvindders. De dienst had erkenning gekregen van de Plaatselijke Commandant der Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, de instantie die het kort na de bevrijding voor het zeggen had en de plaats in nam van de Burgemeester.

Als leeftijd voor de Jeugdhulpdienst gold aanvankelijk 14 tot 17 jaar, maar door de toeloop van zo'n 60 jongeren werd dat verruimd. De eerste groep bestond uit 250 jongens en 260 meisjes, die verdeeld werden in 'piketten'. Allemaal stonden ze onder leiding van hun eigen groepsleiders. Het geheel stond onder leiding van de leiders van kerkelijke jeugdgroepen, AJC-ers en padvindders. De algehele leiding was in handen van H. Post; de administratie deden mr. Meijboom en mevrouw Ton Zonneveld. De werkzaamheden van de Jeugdhulpdienst varieerde van het bezorgen van brieven uit Zuid-Nederland, begeleiding van officieren, bezorgen voedselpakketten tot het verhuizen van het bevolkingsregister en hulp in gezinnen. De jongelui waren aanvankelijk herkenbaar aan een oranje armband met zwarte opdruk: 'Jeugdhulpdienst – Youth Service'.

Na drie weken werd de dienst ontbonden. Op 2 juni 1945 hadden de meeste padvinddersgroepen hun eerste naoorlogse opkomsten. De padvinderij had gedurende de eerste jaren na de oorlog te maken met een enorme toeloop van leden. Velen zijn niet langer dan een jaar of twee lid gebleven.

Op vrijdag 5 mei 1945 capituleerde Duitsland, maar de 'bevrijders' moesten toen nog in Hilversum arriveren. Het logboek van de Woudlopers meldt: Zondagavond 7 mei kwam bij enkele leden het plan op, een erhaag te vormen voor de Plaatselijke Commandant [van de BS] en de leden van de Verbindingsdienst, waaronder een aantal oudere Heideparkers, waaraan de Woudlopers de laatste maanden in de Boodschappendienst hebben meegewerkt. Maandagmorgen zouden die hun intrek nemen in Hotel Gooiland. Toen we er maandagmorgen waren bleek het al spoedig dat onze hulp ook nodig was. Het was een drukte van belang. De intocht van de Canadezen werd verwacht. Dus besloten we de afzetting van de straten te verzorgen. Dat werd door de Politie zeer gewaardeerd. Waren we om 7 uur 's morgens met een dertigtal padvindders, om 12 uur was dit getal tot ongeveer 100 uit verschillende groepen opgelopen. Er werd eensgezind gewerkt. Er was zelfs eten voor de jongens gekomen.

Voor dinsdag gold hetzelfde. Het aantal opdrachten groeide, evenals het aantal deelnemers. Er kwam een Hoofdkwartier in de Kerkstraat op nummer 94a. Dit Hoofdkwartier werd na een

7 Mei 1945 op de trappen van Hotel Gooiland. Hilversum Bevrijd! Tweede van rechts, steunend, als gevolg van een schotwond, op de schouder van z'n buurman: Gooische Zwerper Gé Dorland, in het verzet bekend onder de naam 'Diest'. Op de voorgrond de districtscommandant van de BS, overste Schrek.

Heideparkgeschiedenis

In 1932 is de eerste christelijke padvindergroep opgericht door de Hilversumse dominee Willem ten Boom, broer van de latere evangeliste Corrie ten Boom. Het was de derde padvindergroep in Hilversum, er was al een 'watergroep' en een openbare landverkennergroep.

De belangstelling voor de padvinderij was groot. Kort na de eerste Wereldjamboree in Nederland in 1937 was de groep zo groot geworden dat de Celliersgroep werd afgesplitst. Beide groepen hielden veel onderling contact, mede dankzij dominee Ten Boom, die 'groepsgeestelijke' van beide groepen was.

Na de oorlog volgden nog diverse afsplitsingen, die in de loop der jaren via verschillende fusies weer ongedaan werden gemaakt en verenigd werden in het huidige Scouting Heidepark.

Vanwege het zeventigjarig bestaan is een Jubileumboek, met een voorwoord van oud-padvinder Willem (Joost den Draaier) van Kooten, verschenen: *Opdat wij allen één zijn. De geschiedenis van de christelijke padvindergroepen in Hilversum*. Auteur: Hans van der Veen. Uitgeverij: Scouting Heidepark Hilversum. ISBN 90-9015690-9. Verkrijgbaar bij boekhandel v/h Wout Vuyk; Plantage boekhandel Harkema, of via de site: www.scoutingheidepark.nl.

Het Heideparkarchief wordt binnenkort overgedragen aan het Streekarchief Gooi- en Vechtstreek en zal door iedereen geraadpleegd kunnen worden. Voor meer Heideparkgeschiedenis kijk op: www.scoutingheidepark.nl. Voor meer Hilversumse scoutinggeschiedenis surf naar www.oudbruin.info.

Oproep

Kent u gebeurtenissen, personen of locaties die in het artikel worden genoemd, beschikt u over gegevens, foto's of ander materiaal? De auteur wil die informatie graag van u horen. Neemt u alstublieft contact met hem op.

Hans van der Veen, Parkhof 47, 1106 SX Amsterdam, 020-69699872 of e-mail: hansvanderveen@scoutingheidepark.nl.

Hans van der Veen is groepsvoorzitter van Scouting Heidepark en auteur van het jubileumboek. Sinds 1970 is hij lid van Scouting Heidepark.

Alle foto's in dit artikel zijn afkomstig uit de particuliere collectie van de auteur.

Een gezamenlijke maaltijd van stamgasten in 1942, vandaar ook het ontbreken van uniformen. Uiterst links: Hopman Dirk van de Maarel. Staand rechts: Vaandrig Gé Verheul.

